

Zaboravljeni Pozderci i drugi Krajišnici

O Bosanskoj/Cazinskoj krajini

Bosanska krajina nije, kako neki smatraju, prostor na kom "izumire glas mujezina" i koji razdvaja svjetove, nego mjesto gdje žive autohtoni Bošnjaci i spajaju se sa drugim i drugačijim, čuvajući svoje specifičnosti. Rušili su je i palili, ali nisu uspjeli prekinuti vjerske, emotivne, etičke, nacionalne i duhovne niti sa maticom svoga naroda. Ona je kolijevka junaka i ratnika, narodne epike i usmenog stvaralaštva, mjesto gdje se dodiruju Istok i Zapad, islam i Evropa. Različiti pogledi i mentaliteti.

Bosanska krajina je prostor između Une, Korane i Gline sa specifičnostima u društveno-ekonomskom razvoju, natalitetu, historiji, kulturi i običajima sedimentiran stoljećima na postulatima objavljenih religija. Narodi su gradili moralni odnos unutar zajednice, a duhovno biće u kontaktu sa drugim i drugačijim i njegovali vjeru i tradiciju kao moćno oružje u odbrani svoga opstanka, identiteta i prostora na kom se stoljećima sukobljavaju interesi svjetskih sila. Uprkos tome što su ga u svakom stoljeću gasili tinjao je u njima islamski duh i filozofija zasnovana na trpljenju i inatu da bi u vrijeme posljednje agresije na Bosnu i Hercegovinu bljesnuo herojstvom nezapamćenim u historiji jednog naroda. Potomci Hrnjica,

Hasanage Pećkog, Tale od Orašca, Murata Šuvalića, reis-ull-uleme Čauševića i drugih junaka mača i pera ponovo su udarili na goli nož da sačuvaju svoje domove. Izbačeni iz životne inercije, razmahnuli su se neviđenim vitalizmom koji pred sobom sve ruši i uništava. Na starim ratnim poprištima pisali su svojom krvlju nove stranice krajiške historije. Tekbiri su se oglasili Krajinom, a na krajiškim ruševinama ponovo se čuo ezan. Pokazali su Krajišnici da u Krajini nije izumro glas mujezina! (Rizo Džafić, Šta je to Krajina? Ko su i kakvi su to Krajišnici?)

U knjizi Balkan 1804 - 1999. Miša Gleni, poznati Britanski novinar i pisac kaže da lijepi zeleni brežuljci Cazinske Krajine podsjećaju na Južnu Englesku. Uprkos pitomom pejzažu to područje na sjeverozapadu Bosne naziva se i Ljutom Krajinom, zbog mentaliteta stanovništva. U Otomansko doba Cazinska Krajina bila je najisturenija predstraža u Evropi, uvijek spremna za obračun i često neposlušna i prema samoj Porti koja je tek 1576., zauzela Cazin, a Bihać 1592. godine i time u Krajini ostavila kapiju islama ka Evropi, kapiju kroz koju se najbrže ide u Evropu!

Ovaj prostor najbolje je naslikao narodni pjevač stihovima:

“Ovakva je krvava Krajina
s krvi ručak, a s krvi večera,
svak krvave žvače zalogaje
nikad b'jela danka za odmorka”.

Srednjovjekovne utvrde i gradovi manje ili više očuvani, prošarali su prelijepo područje Cazinske Krajine, podsjećajući na minula vremena koja su imala burne tokove u ovom kraju. A, najpoznatiji događaj u novijoj historiji je i Cazinska buna, koja je desetljećima bila tabu tema, malo istražena i sakrivena od javnosti. „Pod ovim nebom se ne govori sa osjećanjima. Kada se rodiš na ovim brdima i bol i radost naučiš spustiti u najdublji dio duše i nastaviš hodati Krajinom. Čovjek sa ove zemlje uvijek mora biti hrabar, slabost se ne priznaje niti oprašta. Stranac će olahko kazati da je to plemenito, i jeste. Krajšnik je plemenit i hrabar, ali uvijek iza ozbiljnih lica sa tako čestom krunom među obrvama stoje golema ljudska srca. Na istim tim srcima su rane o kojima oni već decenijama šute i tek poneko i ponešto izusti o zločinima nad civilnim stanovništvom. Danas je sasvim jasno da se Krajišnicima stigma krivice neopravdano i nepravedno već decenijama nameće, jer su se oni tada pobunili, a i danas će protiv državne nepravde, jer je nisu trpili tada a neće ni danas! Krajišnici imaju ponos i dosdojanstvo koje znači život.“ (RTV Cazin, Dokumentarni film o Cazinskoj buni).

Teško je ispisati sva značajna imena u dalekoj i bliskoj historiji Krajine, pa nam dozvolite da Vas podsjetimo samo na neka velika imena: **Budalina Tale (Od Orašca Tale, Ibrahim Tale), Mujo i Halil Hrnjica, Hasan aga Pečki, Murat Šuvalić, Džemaludin ef. Čaušević, Huska Miljković, Skender Kulenović, Safet Krupić, Abdulah Šarčević** itd., koja ne smijemo zaboraviti i oko koji se trebamo zvanično izjasniti u kontekstu relevantnih historijski činjenica.

Nurija Pozderac

Nurija Pozderac rođen je 15. januara 1892. godine u Cazinu. Pozderac je ostvario prvi ozbiljniji politički angažman postavši poslanik u cazinskom srezu (1939. godine), lokalnom zakonodavnom i administrativnom tijelu bez značajnijih ovlasti i dopuštenja.

Nurija je bio jedan od vođa i pokretača Narodnooslobodilačkog pokreta u Cazinskoj krajini, poznat kao jedan od najvećih, najpoznatijih narodnih heroja u Jugoslaviji. Bio je i Plebiscitarno izboran na mjesto potpredsjednika Izvršnog odbora AVNOJ-a na Prvom zasjedanju tog vijeća 26.11.1942. u Bihaću. U tim danima Pozderca i Cazin posjetio je Josip Broz Tito, lider NOP-a u Jugoslaviji.

Dramatični događaji tkz. “Bitke na Sutjesci” koštati će Nuriju života. Biva ranjen 08. ili 09. 06. 1943. godine u jednom šumarku na planinskoj visoravni Vučevo u neposrednoj blizini Sutjeske. Njegove rane bile su preteške, pa je četiri dana kasnije preminuo u toku premještanja partizanskih formacija i ranjenika na slobodne teritorije na Dragoš-Sedlu.

Hamdija Pozderac

Hamdija Pozderac je bio bosanskohercegovački političar, predsjednik predsjedništva Bosne i Hercegovine i predsjednik ustavne komisije SFRJ 1970-ih i 80-ih godina. Rođen je 15. januara 1924. godine u Cazinu i to pod imenom Muhamed. Imao je tri brata (Hakija, Sakib i Ismet), te četiri sestre (Bekira, Fatima, Sadeta i Zuhra). Još za vrijeme svog srednjoškolskog obrazovanja se uključio u rad tada ilegalne organizacije SKOJ-a, a u tokove narodnooslobodilačkog rata se uključio 1941.

godine, te obavljao niz važnih funkcija i vojnih dužnosti. U 8. krajiškoj narodnooslobodilačkoj udarnoj brigadi bio je sekretar bataljonskog i brigadnog komiteta SKOJ-a, a zatim član Oblasnog komiteta USAOJ-a i SKOJ-a za Bosansku Krajinu. Početkom 1944. godine postao je sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a i član Okružnog komiteta KPJ Bihać. Bio je nosilac Partizanske spomenice 1941. i odlikovan je Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod, Ordenom bratstva i jedinstva, Ordenom Republike, Ordenom jugoslovenske zastave sa lentom i Ordenom junaka socijalističkog rada. Nosilac je nagrade ZAVNOBiH-a.

Poslije rata je obavljao niz partijskih i državnih dužnosti. Od 1965. godine je bio član CKSKBiH. Bio je poslanik Prosvjetno-kulturnog vijeća Skupštine SRBiH, od 1971. do 1974. predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine, a od 1971. do 1978. godine predsjednik Skupštine SRBiH. Bio je član Izvršnog komiteta CKSKBiH i sekretar Sekretarijata, a dugo vremena je bio član Predsjedništva CKSKJ i predsjednik CKSKBiH. Na kraju svoje bogate političke karijere bio je i član Predsjedništva SFRJ, a kada je trebao biti izabran za predsjednika Predsjedništva bio je prisiljen da da ostavku i da se sramno povuče iz političkog života Jugoslavije kojoj je posvetio cijeli svoj život.

Njegovo uklanjanje sa političke scene Jugoslavije kao najjačeg političara kojeg je Bosna i Hercegovina ikada za vrijeme komunizma imala, se može jedino dovesti u vezu sa njegovim insistiranjem, kao predsjednika Ustavne komisije Skupštine Jugoslavije, na nemijenjanju osnovnih načela Ustava iz 1974. godine, koji su dali Muslimanima (kasnije Bošnjacima) status naroda unutar SFRJ. Suprotstavio se nacionalističkim politikama kada je to bilo najpotrebnije, a u suprotnom, da nije spriječio Miloševića i slične da mijenjaju Ustav tokom 70-tih i 80-tih godina, možda Bosne danas nikako ne bi ni bilo kao nezavisne i suverene države. Hamdija Pozderac je sasvim sigurno bio prvi koji je morao biti uklonjen, da bi se mogla ostvariti ideja "Velike Srbije". Zato je najbolje poslužila inscenirana afera Agrokomerc, koja mu je politički i presudila. (Wikipedija)

„Njih uopšte i ne zanima šta se to događa u „Agrokomercu“, već pred kladuškim kolegama otvoreno izjavljuju da su jedino došli „po Hamdinu glavu“. (Nedim Rifatbegović, Potapanje Srebrenice)

„Uoči preuzimanja funkcije Predsjednika Predsjedništva SFRJ, Hamdija Pozderac podnosi neopozivu ostavku na tu funkciju. Direktno iz bolnice dolazi u Skupštinu SR BiH koja je imala ovlasti razriješiti ga. Gotovo je stravično i jezivo izgledala scena na kojoj Hamdija Pozderac sjedi u prvom redu, a nekih sedam ili osam redova iza njega nije bilo nikog izuzev Munira Mesihović koji se Hamdije nije odrekao. Ponašanjem kao da se radi o gubavcu, skupštinari su izdali Hamdiju i izdali ideju o multietničkoj Bosni i Hercegovini koja je povedena u rat. Hamdija Pozderac umro je 7. aprila 1988. U bolnici KCUS. Njegova smrt je obavijena velom tajne.“ (Alaga Dervišević, Bošnjaci u dijaspori: Historijat, problemi, analize i perspektive).

„Nije trebalo puno znanja i mudrosti pa zaključiti da se iza neviđene halabuke o mjenicama bez pokrića, koje su bile uobičajno sredstvo poslovanja ne samo u Cazinskoj Krajini već u cijeloj

Jugoslaviji, u tom vremenu, krije atak na predsjednika Ustavne komisije Hamdiju Pozderca. Afera Agrokomerc je montirana. Ustavne promjene, a ne nikakve mjenice bez pokrića, osnovna je tema, a Hamdija Pozderac glavni cilj.“ (Rasim Muratović, Nova izborna saznanja o političkom kontekstu afere Agrokomerc).

Tako je završila politička karijera Hamdije Pozderca, uz Džemala Bijedića, najvećeg i najznačajnijeg bošnjačkog političara iz vremena socijalizma i jednopartijske komunističke vlasti u BiH i Jugoslaviji, koje je Rijaset Islamske zajednice BiH odabrao među 500 najznačajniji Bošnjaka za sedam prethodnih stoljeća. „Oni su stvorili sve idejne, političke i pravne perspektive za konačnu afirmaciju Bosne i Hercegovine kao države i Bošnjačkog naroda (kao Muslimana) kao ravnopravnog naroda. Jednom će prestati da vlada teror zavisti i sujete malih zbog toga što su nekada ovdje živjeli odista veliki veliki ljudi“. (Muhamed Filipović, Dnevni Avaz – Sedmica)

Bosanska/Cazinska krajina 1991. – 1995.

„Oduvijek se čulo za ove čaršije. U pričama prepričavane a u pjesmama junaštva opjevane. Opjevano junaštvo njenih sinova od mašrika do magriba. Krajiške čaršije, sokaci u svojim njedrima su rađale alime, čuvene hafize, kadije i muderise, hećime, harambaše i erefice. Sve vaktom biva i vaktom prolazi, netaje. Ostaju nišani na oronulom mezarju. Pričaju i opominju. Oni i dan danas pričaju, opominju. Pričaju i pričat će bolnu i tragičnu istinu, jednog vakta-zemana i jednog naroda, Bošnjaka.“ (Kasim Mujagić, Ljiljan za tamjan).

Za vrijeme odbrane od agresije na RBiH ono najbolje što Krajina tada ima svakodnevno narasta i odlazi, nimalo ne kalkulišući, da krvlju i srcem sprečava gaženje rodne grude i uništavanja svojih svetinja. Cjeli ratni period bit će protkan herojskim bitkama, koje su prestizale jedna drugu. Herojski putevi kojima su, zajedno sa drugima patriotima, kročili krajiški borci, zaustavljeni su nakon oslobađanja Sanskog Mosta u oktobru 1995. godine. Neki znani, ali i do tada neznani i neprimjetni ljudi činše naše odabrane kolektive, prvenstveno, 5. i 7. Korpusa Armije RBiH i postadoše istinski heroji. I da ne bude kao po dosadašnjoj praksi da se posthumno zahvaljuje i odlikuje, zbog toga im za života iskreno i veliko hvala, a posebno **generalu Atifu Dudakoviću**.

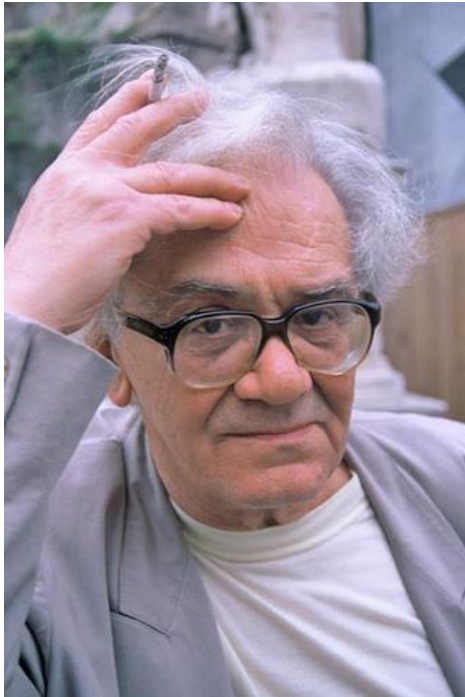
Apsurdno je da smo nacija koja ni poslije oružanih bitki za nacionalne interese nemamo heroje koje zauvijek slavimo i veličamo. Stim u vezi želimo da što prije dodatno afirmišemo imena rahmetli **dr. Irfana Ljubijankića, komandanta Izeta Nanića, generala Mehmeda Alagića** i drugih, te ih tako spasimo od zaborava. A, mi koji nastavljamo njihov put, nebrojeno puta smo se obavezali da ćemo znati cjeniti njihove žrtve, da ćemo brinuti za njihove najbliže da im, koliko je to moguće, ublažimo tugu i bol. I zbog toga pitanje Krajine nije dobra volja bh. političara, pitanje Krajine je obaveza!

Zaključak, inicijative i prijedlozi

Nedopustivo je da vlada zaborav, da smo nacija koja ne pamti i ne odlikuje, ne slavi i ne veliča ličnosti koje su značajne za naciju. Kao da se odgovorni odriču dijela i zasluga pomenutih velikana u dalekoj i bliskoj historiji pa pomenutim do dan danas nisu dovoljno na ime trajne zahvale imenovali mnoge ulice, trgove, naučne, kulturne i druge značajne institucije.

Koristimo priliku da pitamo predstavnike Komisija za obilježavanje, čuvanje i njegovanje historijskih događaja i ličnosti, te Skupštinu Kantona Sarajevo, jesu li njihovi prethodnici ne/namjerno u ne/zanju,

napravili kardinalnu grešku, te po imenu **Hamdije Pozderca** nazvali neku „slijepu“ ulicu, daleko od centra grada, u brdu. Podsjećamo, **Džemal Bijedić** je zaslužno dobio ulicu u Sarajevu, od Čengić Vile do Stupa, te se univerzitet u Mostaru zove po njegovom imenu, zahvaljujući i ovom prilikom na tom činu simbolične zahvale na lik i dijelo Džemala Bijedića. Stim u vezi očekujemo brz odgovor i minimalno imenovanje južne longitudinalne po imenu **Hamdije Pozderca**, a sve ispod toga je neprihvatljivo i uvrijedljivo.

Također, ovo je svojevrsna inicijativa da se Krajišnici što prije oduže pomenutim i zaboravljenim velikanima Krajine i Bosne, da **univerzitet u Bihaću** ili neku drugu značajnu instituciju nazovu po imenu **Hamdije Pozderca**, kao i to da se u sklopu Univerziteta osnuje „**muzej opsade i odbrane Bihaćkog okruga 1201. dan**“, te priredi **spomen soba**, gdje će izložiti značajna dijela pomenutih velikana, naučne studije o njima, fotografije, snimke itd., i pruži prilika studentima i građanima da se upoznaju i izučavaju lik i dijelo pomenutih velikana.

Zaborav ne smije nadvladati sjećanja na **Hasana Kafiju Pruščaka, Huseina kapetana Gradaševića, Muhameda Hevaia Uskufija, Isa beg Isaković** i druge. Ne smiju se zaboraviti ni imena **Jana Berana, Kemala Hanjalića, Kemala Kapetanovića, Muhameda Riđanovića** i drugih intelektualaca u nauci, kulturi, umjetnosti, te ispraviti nepravdu prema **Uglješiu Uzelcu, Izetu Kiki Sarajliću, Davorinu Popoviću, Vladimiru Prelogu** i dr.

Ultimativni smo, jer se ovim inicijativama i prijedlozima pridružuju studenti, profesori, kao i svih Krajišnici. Da se časne inicijative i prijedlozi nebi zloupotrijebili u političke i druge svrhe, obećavamo da ćemo pratiti realizaciju i obavijestiti javnost ko su bili oni odgovorni i nadležni u KS-u i USK-u, koji nisu iste podržali i tako pokazali koliko znaju za likove i dijela pomenutih velikana.

Na kraju, možda su pomenuti mogli bolje i više, ali je na nama da nastavimo ondje gdje su oni stali, jer se idalje rađaju veliki ljudi, ali ih trebamo prepoznati i dati im priliku da odrastu i žive kao takvi.

Adnan Bajrić, student politologije master studija FPN